

EDEBÎ YÂD ve SANAT AKADEMİSİ

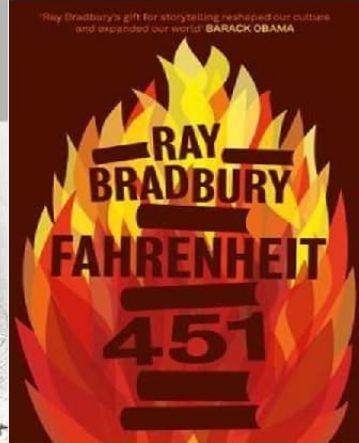
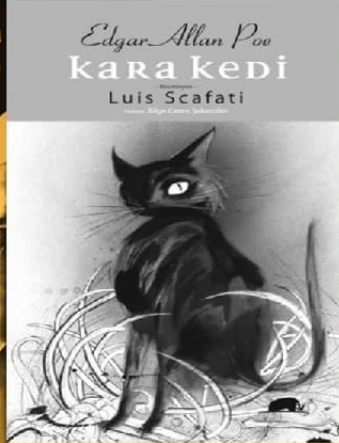
KALEMDEN KELÂMA, KELÂMDAN HAYATA EDEBİYAT

ÜÇ AYLIK EDEBİYAT KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

DOSYA: ÖYKÜCÜLÜKTE FARKLI YAKLAŞIMLAR:

- FANTASTİK EDEBİYAT VE ÖYKÜ
- DİSTOPYA VE DİSTOPİK EDEBİYAT
- HALK HİKAYELERİ
- ORHAN DURU VE TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜ
- EDGAR ALLEN POE'DAN GERİLİM FİLMİ TADINDA BİR HİKÂYE: KARA KEDİ
- TAHKİYEYE DAYALI TÜRLERDE BAKIŞ AÇISININ HİKÂYESİ
- VATAN MİLLET VE ANADİLİ ŞAİRİ VAHABZADE
- SANAT KİMİN İÇİNDİR?
- ÖYKÜLER
- ŞİİRLER
- DENEMELER

Şahametdin KUZUCULAR
Musa SERİN
Erdem KONUR
Sevim KINALI
M. Nihat MALKOÇ
Halit YILDIRIM

Sibel ORCAN
Edip UĞURLUDAĞ
Necibe T. ÇETİNKAYA
Leyla YILDIRIM
E. Gazi YUMUTKAN
Büşra DAŞDİBEK

Gülşen ÖZDEMİR
Edanur BALTACI
Oğuzhan AK
M. Oğuz DURSUN
Hatice BOYRAZ
Songül ÖZEL
Sedat ÇAHAN

Sema ALTINAY
İlyas AYDIN
Taner KARATAŞ
Mücahit ŞEN
Servet ÖZAKAN
Salih ÖZEL

Edebi Yâd ve Sanat Akademisi

Edebi Yâd ve Sanat Akademisi ESA E DERGI

www.edebiyatvesanatakademi.com

Yıl: 2/ Sayı:

Ocak-Şubat-Mart

2018

***

Sahibi:

Şahamettin KUZUCULAR

***

Genel Yayın Yönetmeni:

Halit YILDIRIM

***

Yayın Danışmanı:

Hasan AKAR

***

Yayın Kurulu:

Aytül KAPLAN

Erdem KONUR

Halit YILDIRIM

Sevim KINALI

Şahamettin KUZUCULAR

***

İletişim Adresi:

edergi@edebiyatvesanatakademi.com

esaedergi@hotmail.com

Dizgi:

Halit YILDIRIM

BU SAYIDA:

1	Editörden		
2	Bayrak, Vatan ve Kızılalma	Deneme	Musa SERİN
5	Asî Rüzgâr	Şiir	Sema ALTINAY
6	Fantastik Edebiyat ve Hikâye	Makale	Şahamettin KUZUCULAR
9	Gazel	Şiir	Necibe T. ÇETİNKAYA
10	Distopya ve Distopik Edebiyat	Makale	Edip UĞURLUDAĞ
16	Sessiz Otobüs	Şiir	E. Gazi YUMUTKAN
17	Orhan Duru ve Türk Öykücülüğü	İnceleme	M. Nihat MALKOÇ
21	Söz	Şiir	Büşra DAŞDİBEK
22	Edgar Allen Poe'dan... Kara Kedi	Eleştiri	Sevim KINALI
24	Aşkına Hürmeten	Şiir	Sibel ORCAN
25	Halk Hikâyeleri	Makale	Şahamettin KUZUCULAR
26	Masumiyet	Şiir	Oğuzhan AK
28	Bakış Açısının Hikâyesi	Makale	Halit YILDIRIM
38	Dönmem Artık Büyük Şehir Sana	Şiir	Kemal ÇEVİK
39	Vatan Millet ... Şairi Vahabzade	İnceleme	Erdem KONUR
46	Sarsıntı	Şiir	M. Oğuz DURSUN
47	Ter ve Toprak Kokusu	Öykü	M. Nihat MALKOÇ
51	Anne	Şiir	Songül ÖZEL
52	Eski Uçurtma	Deneme	Sedat ÇAHAN
53	Kara Kömür	Şiir	İlyas AYDIN
54	Sanat Kimin İçindir?	Deneme	Edanur BALTACI
55	Karbeyaz	Şiir	Hatice BOYRAZ
56	Hikâyeli Türkülerimizden	Anı	Taner KARATAŞ
58	Özlem	Şiir	Servet ÖZAKAN
59	Hicran	Öykü	Gülşen ÖZDEMİR
60	Hak Ettim Ben	Şiir	Mücahit ŞEN
	İç Kapak Şiiri	Yahya Kemal BEYATLI	
	Dış Kapak Şiiri	Salih ÖZEL	

Özet

Bin yıllık bir edebî yazı dili geleneğine sahip olan Azerbaycan Türkçesi, 1950 yılından sonra bu dili ustalıkla işleyen şairler yetiştirmiştir. Bu şairlerden biri de Bahtiyar Vahabzade'dir. Bir Türkiye âşığı olan Vahabzade, şiir, tiyatro gibi edebî türlerde eserler vermiş, üniversitede hocalık (Prof. olarak) yapmış, halkı uyandırmayı ve halkın gelenek ve göreneklerini anlatmaya çalışmış büyük bir şairdir.

Bu makalemizde, Azerbaycan ve Çağdaş Türk Edebiyatı'nın önemli yazarlarından biri olan Bahtiyar Vahabzade'yi tanıtmaya çalışacağız.

Makale; Hayatı, edebî kişiliği ve şiirlerinden seçmeler olarak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bahtiyar Vahabzade, Şiir, Azerbaycan

1) GİRİŞ:

Bütün Türk dünyasında olduğu gibi Türkiye'de de milli şuur sahibi herkes tarafından tanınan ve büyük bir hayranlık ile okunan Vahabzade, edebiyat çevrelerince de özel-

likle Türkçenin yaşayan en büyük şairi olarak tanımlanmıştır. (Türkmen:2009:174)

Bahtiyar Vahabzade'nin bu şekilde tanımlanmasında, onun gerek Azerbaycan halkı için giriştiği mücadeleler ve bu mücadeleleri anlatan eserler vermesi, gerekse de Türk dünyası için verdiği mücadeleler önemli bir etken olmuştur. Kalbi, Türk dünyası ile atan ve bütün Türkler'in rahatça anlaşması isteğini dile getiren, Vahabzade "Vatan, Millet ve Anadili" adlı eserinin "Mülakat" başlıklı bölümünde şu dilekte bulunur:

"Biz Sovyet döneminde Özbeklerle, Kazaklarla bütün diğer Türklerle karşılaştığımızda ortak dil olarak Rusça konuştuk. Allah bize bir daha o günleri göstermesin. Allah bize bir gün gösterecek ki, ben Kırgız'la, Özbek'le, Kazak'la Türkçe konuşabileyim. Kendi dilimle anlaşabileyim." (S.64)

Bahtiyar Vahabzade'yi bizim için önemli kılan bir diğer özelliği de Türkiye'ye olan sevgi ve özlemidir. O, diğer Türk Cumhuriyetleri olduğu gibi Türkiye'yi de hiçbir zaman unutmamıştır. Türkiye karşı olan sevgisini 1953 yılında yazmaya başladığı günlüğündeki "Türkiye'ye İlk Seyahat" başlıklı yazısında açıkça görmekteyiz:

"Polisler geminin hareketine izin veriyorlar. Çok sevinliyim. Çünkü izni Türkler veriyor. Göğsüm kabarıyor. Benim de devletim ve hükümüm vardır. Bize şehre inme izni verili-

yor. Kimlik benim dilimde yazılmıştır. Mührün üzerini okuyorum: Türkiye Cumhuriyeti. Sana kurban olayım, ey benim Cumhuriyetim, ey benim benden uzak vatanım! Benim için yanan ama bana yardım elini uzatamayan vatanım!"

İstanbul şiiri de Türkiye'ye olan sevgisinin açık bir göstergesidir:

"Bugün bir ayağı Avrupa'dadır.

Bir ayağı Asya'da
Türk'ün.

Kulaklarında motor sesi,
Dilinde Kur'an sesi,
Türk'ün.

Zaman onu dillendirir,
Asrın ahengine ses verir,
Düşünüp derinden

Ancak babası çeker eteklerinden,

Çırpınır şehir
İkilik içinde.

Düğüm düğüm olmuş fikirler

Asrın keşmekeşinde.

Bir şehirde buluşur
İki dünya, iki âlem.

Bulacaktır eminim,
Türkoğlu Hak yolunu.

O, şimdilik seyrederek
Sağını,

Solunu...

Yüreği şark yüreği,
Aklı Garp aklıdır

Türk'ün

Bu tezattan sinesi dağlıdır.
Türk'ün. "

Yukarıda kısaca giriş yaptığımız, Türk dünyasının önemli

edebiyatçılarından olan Vahabzade'yi bu makalede anlatmaya çalışacağım. Makalede ana kaynak olarak Bahtiyar Vahabzade'nin "Vatan Millet ve Anadili" adlı eseri olacaktır. Çalışmada Bahtiyar Vahabzade'nin hayatı, edebi kişiliği ve şiirlerinden seçmeleri, eserlerinden örneklerle anlatılmaya çalışılacaktır.

1-A)Hayatı:

16 Ağustos 1925 tarihinde Azerbaycan'ın dağlık bölgelerinden biri olan Şeki'de doğmuştur. Şair, "Vatan Millet ve Anadili" adlı eserinin "Özgeçmişim" bölümünde çocukluğunun geçtiği Şeki'yi şöyle anlatır:

"Şeki'nin dört bir tarafındaki dağlar baştanbaşa palamut, karaağaç, fıstık ve ıhlamur ormanlarıdır. (...) Çocukluğum, ormanlı dağlarda geçse de, bugüne kadar dağ ve orman benim için bir sır olarak kaldı. Çünkü bu ormanlı dağlar ninemin ve annemin anlattığı masalların mekânı idi." (s.3)

Yedi yaşına geldiğinde okula başlayan Vahapzade,1934 yılında 3.sınıfı bitirmiş ve aynı yıl ailesiyle Bakü'ye taşınmış-

tır.4.sınıfa gitmesi gereken Vahabzade, Rusça'yı bilmediği için 3.sınıfı tekrar okumak zorunda kaldığını, "Vatan Millet ve Anadili" adlı eserinin "Özgeçmişim" bölümünde şöyle anlatır.

"1934 yılında 3.sınıfı bitirdim ve aynı yıl ailemiz Bakü'ye taşındı.4.sınıfa gitmeliydim; fakat 4.sınıfta okuyamadım. Çünkü Rusçanın eğitimi ilçe okullarında 4.sınıftan, Bakü okullarında ise, 3.sınıftan başlıyordu. Rusça'yı hiç bilmediğim için tekrar 3.sınıfı okudum."(s.3)

İlk şiirlerini ortaokulda okuduğu zamanlarda yazan şair bu şiirlerini değersiz bulur:

"İlk şiirlerimi daha ortaokulda okuduğum zamanlarda yazmıştım. Tabii ki, çocukluk hevesinden doğan bu yazılarımin hiçbir edebî değeri yoktu." (s.4)

Vahapzade,1942 yılında ortaokulu bitirerek Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesine başlamıştır. Vahapzade,1947 yılında ise üniversiteyi bitirip yüksek lisansa başlamıştır. 1964 yılında tamamladığı ünlü Azeri şair Samed Vurgun'un hayatı ve yaratıcılığı isimli monografisi ile filoloji doktoru unvanını almıştır. Bu, Vahabzade'yi "hayata bağlayan" ve "ilhamını her gün yenileyen" bir görev olmuştur:

"Okuyucularım sık sık bana soruyorlar: 'Hocalık, sanatınıza engel olmuyor mu?' diye. 'Hayır!' cevabını veriyorum. Çünkü evvelâ gençlerle bir arada olmak, onların arzu ve isteklerini bilmek ve bu arzu-

larla yaşamak, gençlik duygularıyla soluk almak beni hayata bağlıyor ve ilhamımı her gün yeniliyor."(s.5)

1960 yılında başlayan özgürlük hareketine kayıtsız kalamayan Vahabzade, bu konu için kaleme aldığı "Gülistan" isimli şiirinde İran ve Rusya olmak üzere ikiye bölünen Azerbaycan Türkleri'nin yaşadığı felaketleri dillendirmiştir.1962 yılında milli duyguları uyandıran bu şiir, Vahabzade'yi "milliyetçi" olarak damgalamış ve sonra da üniversite-deki görevinden uzaklaştırılmıştır. Vahabzade, bu olumsuzluklara ve Sovyet rejiminin baskılarına rağmen özgürlük mücadelesinden yılmamış ve Azerbaycan halkının dertlerini, sıkıntılarını ve felaketlerini konu ettiği pek çok eserini yurt dışına kaçırarak, bu eserlerin yayınlanmasını sağlamıştır. Eserlerin yayınlanmasını "Vatan Millet ve Anadili" adlı eserinin "Özgeçmişim" bölümünde şöyle anlatır:

"Stalin, döneminde yazıp sakladığım 'Gülistan' adlı manzum hikâyemi ve birçok şiirimi yayınlattım. Mevcut diktatörlük rejimine itirazım yalnız bu eserlerle sınırlanmıyordu. Beynimi kemiren, beni rahatsız eden fikir ve duygularımı, çoğu zaman tarihe yönlere veya başka ülkelerin dilleriyle yazarak ifade ediyordum."(s.16)

1981 yılında VII. Sovyetler Birliği Yazarlar Kurultayında, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Yazarlar Birliği İdare Heyetinin, aynı zamanda Azerbaycan Yazarlar İdare Heyetinin üyesi, Azerbaycan İlimler Akademisinin muhabir

üyesi ve Azerbaycan Komünist Partisi Bakû şehir komitesi üyeliğinde de bulunan Vahabzade, ayrıca X. ve XI. dönem Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Âli Sovyetine milletvekili olarak seçilmiştir.

Yukarıda belirttiğim üzere, halkının duygularına da tercüman olan Vahabzade Azerbaycan'da "Halk şairi" adıyla da anılır. Hayatı boyunca birçok görevde bulunmuş olan Vahabzade, 1976 yılında "Lenin'le Sohbet ve Muğam" manzum hikâyeleriyle Cumhuriyet, 1984 yılında ise "Bir Geminin Yolcusuyuz" adlı şiir kitabıyla da Sovyetler Birliği Devlet ödüllerine layık görülmüştür.

Birçok edebî türde eser veren ve üniversite hocalığında bulunan Vahabzade, bütün hayatı boyunca milletini uyarma görevi bilinciyle hareket etmiştir. Bahtiyar Vahabzade 13 Şubat 2009 tarihinde Bakû'de vefat etmiştir.

1-B)Edebi Kişiliği

Halkı uyandırmak amacıyla eserlerini kaleme alan Bahtiyar Vahabzade şiirlerinde; vatan, millet, aile, tabiat, dil, azadlık (hürriyet) hasreti gibi

temaları, en güçlü ve derin mazmunlarla anlatmıştır.

Vahabzade'nin şiirlerine baktığımızda göze çarpan ilk tema vatan sevgisi olmaktadır. Vatan sevgisini, birçok eserinde işleyen Vahabzade, vatan sevgisini şu şekilde tanımlamaktadır:

"Vatan sevgisi insan duygularının en âlisi, en yücesi, en mukaddesidir." (Vahabzade: 1999: 178)

Vahabzade, şiirlerinde vatan sevgisiyle birlikte dil bilincini de işlemiştir. Yani denebilir ki şair, vatan sevgisini işlediği şiirlerinde mutlaka ana dile de bir atıfta, göndermede bulunmuştur:

"Bu dil - bizim ruhumuz, eşgimiz, canımızdır,

Bu dil - birbirimizle ehdi-peymanımızdır.

Bu dil - tanıtmış bize bu dünyada her şeyi

Bu dil - ecdadımızın bize goyup getdiyi

En giymetli mirasdır, onu gözlerimiz tek

Goruyub, nesillere biz de hediye verek."

Yukarıda Vahabzade'nin şiirinden aldığımız bölüme baktığımızda bu dil bilincini açıkça görürüz. Şair, dilin önemini ifade etmek için, ahenkli kelimeleri seçmiş ve şiir içinde kafiye uyumuyla birlikte "ruhumuz", "eşgimiz", "canımız" gibi kelimelerle de aliterasyon yapmıştır. Dile verdiği önemi manzum eserlerinin yanında mensur eserlerinde de açıkça görürüz. Vahabzade, 1988 yılında, yazdığı "Ana Dilim ve Ana Köküm" başlıklı yazısında, kendi

ana dilinde konuşamayan Bakû Belediyesi kurumunun başında duran başkanı şu şekilde eleştirmiştir:

"Bakû Belediyesi gibi mühim devlet kurumunun başında duran başkan, kendi ana dilinde konuşamıyor. Bu adam öz diline hürmet etmiyor; bu onun kendi medeniyet anlayışının göstergesidir. Devlet kurumunun başında duruyorsa, peki devlet dilini neden bilmiyor?" (Vahabzade: 1999: 188)

Vahabzade'nin şiirleri arasında görülen en eski vatan şiiri 1949 yılında yazdığı "Gözel Veten" şiiridir:

"Dağların var gatar-gatar,
Döşlerinde sürü yatar.
Haray salıb dağa-daşa,
Köpüklü çay daşa-daşa,
Ahar uca gayalardan,
Gözeliyle könül heyran!
Bizim üçün yarandın sen,
Gözel veten, gözel veten!
Yağış yağır narin-narin
Üstde yaşıl yarpağların,
İslananda seher-seher
Göy tarlalar, göy zemiler,
Hırda-hırda seller ahır,
Her terefde iz burahr
Ötüb keçen yağış suyu.
Arhlar gedir yollar boyu.
Bir az sonra ötür duman,
Güneş çıhr buludlardan.
Çay daşları yene hal-hal,
Gözel olur çölde bu hal.
Etirlenir çemen, çayır,
Göy üzünü gucaglayır
Kemer kimi gövsi-güzeh.
Yavaş-yavaş esdikce meh,
Yayılır hoş torpag iyi.
Bu menalı güzelliği
Biz sevirik ezel günden,

Gözel veten, güzel veten!
Yavaşca gaş garalanda,
Göy üzünü çen alanda
Sıh budaglar kölgelenir,
Bir az sonra dağdan enir
Çoban gardaş ağır-ağır,
Gözlerinden sevinc yağır.
Bu menzere bir mereke,
Ressam ister bunu çeke.
Mehribansın, sevimlisen,
Gözel veten, güzel veten!"

Vahabzade'nin bu şiirinde Azerbaycan'ın güzelliğini anlatmıştır.

Bahtiyar Vahabzade'nin vatan şiirlerinden biri de hayatı bölümünde kısaca değindiğimiz ve "milliyetçilikle" suçlanıp, üniversitedeki görevinden uzaklaştırılmasına neden olan "Gülüstan" şiiridir:

"Kesdiler sesini Azerbaycanın

.....

Bes hanı bu esrin öz Koroğ-lusu,

Gılinc Koroğlusu, söz Ko-roğlusu?

.....

Nece ayırdınız dırnağı etden
–

Üreyi bedenden, canı ce-sedden?

Ahı kim bu haggı vermişdir
– size,

Sizi kim çağırmış, Veteni-mize?

.....

Arazın suları gezebli, daş-gın,

Şirin neğmeleri ahdır, ha-raydır.

Veten guşa benzer, ganad-larının

Biri – bu taydırsa, biri – o taydır."

Vahabzade, Azerbaycan'ın tarihi faciasını anlatan bu şiiri 1961 yılında yayınlayınca "milliyetçilik" suçundan suçlanmış ve çok sevdiği üniversitedeki görevinden uzaklaştırılmıştır. Ancak bu şiir yeni gelen nesil tarafından ezberlenmiş ve 1980'li yıllarda milli şuuru şahlandıran bir vazifeyi üstlenmiştir. Bu da şairin edebi kişiliğini ve Azerbaycan halkının gözündeki değerini açıkça göstermektedir. Vahabzade'nin birçok vatan şiiri daha vardır ancak yukarıda alıntılarladığımız şiirleri değeri bakımından, vatan sevgisi temasını açıkça yansıttığından bu şiirler yeterli görülmüştür.

Şairin, edebi kişiliğini yansıtan bir başka şey ise maneviyattır. Ülkesinin içinde bulunduğu durumu manevî bir şekilde ifade etmek isteyen Vahabzade, içindeki dertleri bu şiirle yaradana açmıştır:

O kadar dert çektik, beraber oldu

Haftalar aylara, ay yıla,
Rabbim

Beni elden saldı ömrün yolları

Çatınca sonuncu menzile
Rabbim

Derdin sikletini taş çeke-bilmir

Anın yıktığını yıl dikebil-mir
Yüreğin yükünü can çeke-bilmir

Çektikçe çoğalır o hale,
Rabbim

Fikir düşüm düştü akıl do-laştı.

Gitmek istediği bu yolu da şaştı

Azap dalgaları başımdan aştı

Çıkart ben batanı sahile
Rabbim

Gönül çok aradı kıblegahını
Yalnız sende buldu öz pe-nahını

Öten(geçen) yıllarımın bin günahını

Bedbaht gençliğime affeyle
Rabbim

Vahabzade'nin şiirlerinde vatan sevgisi, toplum, millet, maneviyat gibi toplumsal değerler çok önemlidir ancak Vahabzade'nin toplumsal duyguları anlattığı şiirleri, sadece fikirden ibaret olan ham bir şiir olmamış, bu şiirler duygu ve fikirle birlikte şiirde kaynaşarak edebi bir ürün ortaya çıkarmıştır. Bununla beraber Vahabzade'nin bireysel temalı şiirleri de bulunmaktadır. Bu şiirleri makalemizin üçüncü bölümü olan "şiirlerinden seçmeler" bölümünde siz okuyuculara sunacağım. Ancak bana göre Vahabzade'nin edebi kişiliğini oluşturan en önemli kelimeler, aynı zamanda Vahabzade'nin mensur bir eserinin de adıdır: Vatan millet ve ana dil. Bu üç madde Vahabzade'nin edebi kişiliğinin en büyük tarifi olacaktır.

Bu bölümü bitirirken, Vahabzade'nin kendi eserinden alıntılarladığım şu sözleri, edebi kişiliğinin en büyük tanımı olacaktır:

"Hakkımda yazı yazan araştırmacılar beni, genellikle an'aneye bağlı bir şair olarak sayıyorlar. Aynı renkli sun'i civcivlerden başka, dünyada an'anesiz hiçbir şey yoktur. Aynı renk ise sanatın düşmanıdır.(...) An'ane öze sadıklıktır. Büyük Türk şairi Yahya Kemal 'Kökü mazide olan

âtıyım.' mısrasıyla bunu ne güzel ifade ediyor. Ağacın varlığı için kök ne kadar mühimse, sanat için de an'ane bir o kadar gereklidir." (Vahabzade: 1999:5)

"Dünyanın en büyük dâhileri, edebiyat ve sanat hadimleri, en güzel eserlerini vatanlarına adanmışlardır." (Vahabzade: 1999: 175)

2)Şiirlerinden Seçmeler:

Bu bölümde, yukarıda hatıyatı ve edebi kişiliğini anlattığımız Vahabzade'nin şiirlerinden seçmeleri sunacağız. Bahtiyar Vahabzade, şiirlerini "Sonbahar Düşünceleri" adlı kitabında toplamıştır. Vahabzade kitabın önsözünde şiiri ve şairi şöyle tamamlamaktadır:

"...Buna göre de ben de 'şiir nedir?' sorusunu kendi nokta-i nazarımla cevaplamak istiyorum:

Benim için şiir dertlerimin, istek ve arzularımın konuşan dilidir. Evet bülbülü okutan onun derdi olduğu gibi, şairi de dillendirip söyleten onun derdidir. Bu anlamda, halkımın 180 yıl Rus emperyalizminin yumruğu altında çektiği çileler, azap ve üzüntülerdir elime kalem verip beni şair eden." (Vahabzade: 1993: XV-XVI)

Bu tanımlamalardan kitabın adının neden "Sonbahar Düşünceleri" olduğunu az çok çıkarabiliriz. Sonbaharda yaprakların döküldüğü, başka bir ifadeyle yaprakların öldüğü, doğaya hüznün hâkim olduğu, hatta bazı psikologlara göre depresyonların arttığı su götürmez bir gerçektir. Vahabzade'nin şiirlerinde de yukarıda kendi cümlelerinden alıntı-

ladığımız gibi halkının çektiği azapların anlatıldığı, bu şiirlerle hâkim olan düşünce, sonbahara hakim olan, umutsuzluk, hüznün ve buhrandır. İşte bu yüzden denebilir ki bu eserin adı, içeriğiyle ve bu içeriğin yazıldığı dönemle ilişkilendirilebilir. Bu kuvvetli bir ihtimaldir.

Kitabın adı hakkında ikinci yorumu şu şekilde yapabiliriz:

Şiirleri incelediğimizde Vahabzade'nin özellikle tabiat tasvirlerinde, tam bir sembolist şair edâsı görürüz. Sembolist şairlerde ise sonbahar en çok işlenen temalardan biri olmuştur. Dolayısıyla Vahabzade'nin -özellikle tabiat tasvirlerinde ve şiirin müzikaliteye yaklaştırılması bakımından-sembolist bir şair olarak nitelendirileceğinden eserine bu ismi vermiş olması mümkündür.

Bu bölümde seçmeler yapacağımız şiirlerin kaynağı yukarıda söylediğimiz gibi "Sonbahar Düşünceleri" olacaktır. Bu bölümde Bahtiyar Vahabzade'nin şiirlerinin seçmelerini, bireysel şiirleri ve toplumsal şiirleri olmak üzere iki ana bölüme ayırarak siz değerli okuyuculara sunacağım.

2-A)Bireysel Şiirleri:

Bu bölümde seçtiğimiz ilk şiir "Gemilerin Dili" olacaktır:

Deniz zulmet içinde, uğulduyor dalgalar.

Her vahşi uğultuda bin ölüm tahdidi var.

Gönül manalandırır denizdeki her sesi,

Geceler yaman olur denizin vahimesi.

Zulmetin göğüsünü yara-yara gemiler,

Yol alır bu diyardan, o diyara gemiler.

Ne yorulur gemiler, ne dinlenir gemiler,

Gelir gider gemiler, gider gelir gemiler.

Gözümü zaman zaman zulmete dikiyorum,

Hiç ne göremiyorum, hiç ne göremiyorum.

Deniz karışıp göğe, göğ karışıp denize;

Hiç bir şey görünmüyor, hiç ne değmiyor göze.

Gözlerimin önünde alaale halkalar,

Uğulduyor dalgalar, uğulduyor dalgalar...

...

(Atlantik Okyanusu, Şubat 1961)

Yukarıda bir bölümünü aldığımız "Gemiler Dili" adlı şiirde sembolizmin hâkim olduğu açıkça görülmektedir. Sembolizle örülmüş bu şiire bir hüznün ve karamsarlığın hâkim olduğunu görmekteyiz. Şiirde ayrıca sembolistlerin sıkça dile getirdiği 'şiiri müziğe yaklaştırmamanın da gerçekleştiğini görüyoruz. Şiirde müzikaliteyi oluşturmak isteyen Vahabzade, 'Gelir gider gemiler, gider gelir gemiler', 'deniz karışıp göğe, göğ karışıp denize' ve 'uğulduyor dalgalar, uğulduyor dalgalar' gibi uyumlu tekrarlardan oluşan mısralar ile bunu gerçekleştirmiş gibidir. Ayrıca Vahabzade'nin bu şiiri, oldukça sevdiği ve okuduğu Yahya Kemal'in 'Sessiz Gemiler' şiirini de anımsatmaktadır.

Bu bölümdeki ikinci şiiri-
miz "Sonbahar Düşünceleri"
kitabının 118.sayfasında yer
alan 'Kendi Kendime' şiiri ola-
caktır:

Kendimdeyim... Kır dün-
yama nihayet

Ne güzeldir öz özüme seya-
hat.

Öz dünyamla durmuşum-
dur yüz yüze

Mücizemiz kendimiz kendi-
mize.

Yüreğimde nice nice cıgır
var,

İçimdeki çalın çarpaz cıgır-
lar

Hiç bilmezdim, beni nere
götürür,

Bahtiyar'ı Bahtiyar'a götü-
rür

Mart,1978

Vahabzade'nin bu şiirine
yalnızlık teması hâkimdir.
Kendi içine doğru seyahate çı-
kan şairin içi oldukça doludur
'yüreğimde nice nice cıgır var'
mısraları da şairin bu dolulu-
ğunun bir göstergesidir.

Kitaba adını veren 'Güz
Düşünceleri' adlı şiiri de şai-
rin, isteklerini anlattığı güzel
bir şiiridir:

Gönlümde meledi rüzgârlar
bu yıl.

Kış çaldı kapımı...

-Ey... gelen kimdir?

Aslinde kapımı çalan kış
değil,

İçimden boylanan istekle-
rimdir.

...

Arzu yanımdadır.

Ama ben ona,

Şimdi zavalıca bakan ol-
muşum.

İndikçe gönlümün derinli-
ğine

Aklın zirvesine kalkan ol-
muşum.

Boyalı dünyayı boyasız,
renksiz,

Ömrün zirvesinde idrak
ederiz.

Onda da kocalıp düşürüz
elden,

Dünyayı duymaya darılırız
biz

Galiba, âdettir bu da ezel-
den,

Bir şey yitirmezsek, bir şey
bulmayız.

...

O şen, o kaygısız günlerim
nerde?

Günler de canlıdır

Ölse de dirilmez.

Yaş ötür, sarsıtır...

Kahr edir bizi

Ama ruhumuza
dokuna bilmez.

Her gün yeni
uçuş,.. yeni bir arzu.

Dolur,

...

Kasım, 1980 yılı
(Vahabzade: 1993:6-7-8)

Şairin bu şiirine bölüm bö-
lüm baktığımızda, şairin bir
türlü gerçekleşmeyen arzula-
rını, hayat ve insan yaşamı
hakkındaki felsefi yorumunu
ve geçmişe olan özlemini gör-
mekteyiz.

Bu bölüme seçtiğimiz son
şiir Vahabzade'nin 'Uçmak İs-
tiyorum' isimli şiiridir:

Uçmak istiyorum,

Ben öyle uçmak

Kanad vermese de tabiat
bana.

Kucmak istiyorum, dünyayı
kucmak,

Verdi bu arzuyu muhabbet
bana.

...

Uçmak istiyorum, yalnız
zirveden

Seyredim bu günü, öten
çağları.

O kadar yüceltip yüksele-
yim ben,

Görmeyim yerdeki hurda-
lıkları.

Uçmak istiyorum, arzu ar-
dınca

Kendimi sesleyim, hay ve-
rin bana.

Hayalden öteye ben yüce-
lince

Yer bana dar gelir, gök ve-
rin bana.

Ağustos,1980 yılı. (Vahab-
zade: 1993:35)

2-B) Toplumsal Şiirleri:

Toplumsal yönü ağır basan
ve Azerbaycan'da "Halk şairi"
olarak tanımlanan Vahabza-
de'nin toplumsal şiirleri önem-
li bir yere sahiptir. Bu bölüm-
de ele alacağımız ilk şiir Va-
habzade'nin, Güney Azerbay-
can (İran)'dan gelen mektupta,
"Ana dilimi bilmiyorum. Dilimi
öğrenmek için bana derslik
gönderin." diyen birisine cevap
verdiği "Ne Ondansın, Ne
Bundan" adlı şiiri olacaktır:

Yâd dilde (yabancı dilde)
mektup yazıp kardeş öz kar-
deşine

Bu mektubu okuyan ne kül
töksün başına.

Hükmüne bak hasretim,
Hükmüne bak zilletin,

Ya annesi yok muymuş bu
zavallı milletin-

Bir emcekten süt emen ikiz
evlatlarına öz dili öğretme?

Bir yuvadan uçurup bu
uçuşu seyrede?

...

Yazarsın: "Değişmişim.

Başka gözle bakarım, şimdi
tamam her şeye.

Bana derslik gönderin dili-
mi öğrenmeye"

...

Öz doğma evladına

Annesinin dilini

Öğretmeyen anneler,

Ya anne adlanmağa sizin
hakkınız mı var

Dilinizi danışırken (yadsı-
yorken)?

Yukarıda alıntıladığımız şiir-
rinde Vahabzade'nin anadile
verdiği önemi çok net bir şe-
kilde görmekteyiz. Anadilini
bilmeyen ve öğrenmek isteyen
birisinin gönderdi mektuba
hem üzülen, hem de sinirle-
nen Vahabzade, bu durumu
"zillet" olarak tanımlamakta-
dır. Alıntıladığımız bölümün
sonuna baktığımızda da ana-
dilini çocuklarına öğretmeyen
annelere seslenen Vahabzade,
anadili öğretmeyen annelere,
"anne adlanmağa sizin hakkı-
nız mı var?" diye sitem etmiş-
tir.

Vahabzade'nin vatan temalı
bir diğer şiiri de "Vatan Var"
adlı şiiridir:

Nerdeyse, bu demde

Ümmanda batan var.

Vardırsa kömeksiz (yardım-
sız)

Feryata çatan (ulaşan) var.

Dünyada alandan

Evelce satan var.

...

Dünya kuru bir ses

Gam çekmeğe değmez.

Yüz yüz yiten olsa

Bin bin de biten var.

Şükr eyliyelim ki,

Bizlerden hem önce,

Hem sonra Vatan var.

Vahabzade "Vatan Var"
isimli bu şiirin son kısmında
önce de sonra da var olan va-
tan için Allah'a şükretmek ge-
rektiğini belirtmiştir.

Bu bölüme alıntı yapaca-
ğımız son şiir "Şairleri Öldü-
rürler" adlı şiirdir. Şiirin giriş
kısmına A. Voznesenski'den
şöyle alıntı yapmıştır:

"Müstebidler anlamıyor şa-
irleri, o zamanki, anlar hemen
ferman verir ölümüne."

Öldürdüler Neruda'yı

Öldürdüler ömrü boyu

Gam çeken, dert yutanı

Öldürdüler azatlığın şarkı-
sına

Şarkısıyla saz tutanı...

Öldürdüler şairleri kimisini
birden bire

Bıçak ile, gülle ile

Kimisinin

Yüreğine saplayarak söz
zehiri

katre katre

damla damla

Öldürdüler tahdit ile,

Korku ile,

Öldürdüler şairleri

kana kana

bile!

...

Öldürürler şairleri
Öldürürler hayalleri,
fikirleri...

Yok yok!

Fikir öle bilmez.

3) Sonuç:

Çağdaş Türk Edebiyatının
son dönemlerdeki en büyük
temsilcilerinden olan Vahab-
zade, hayatını milletine ve mil-
letin azadlığına adanmış bir
yazardır. Şiirlerinde sık sık öz-
gürlük, anadil ve millet bilin-
cini işleyen Vahabzade, sadece
bu konularla sınırlı kalmamış
bireysel olarak, yalnızlık, azap,
buhran gibi temaları da şiirin-
de işlemiştir. Vahabzade hak-
kında, bugüne kadar yapılan
çalışmalarda hangi edebî akı-
ma mensup olduğu ele alın-
mamakla birlikte, yukarıda
verdiğimiz örnek şiirlerinden
ve açıklamalardan yola çıkarak
Vahabzade'nin sembolist
bir şair olabileceğini söyleme-
miz hatalı sayılmayacaktır.
Bahtiyar Vahabzade 13 Şubat
2009'da gözlerini dünyaya
yumduğunda, geride birçok
manzum ve mensur eser bı-
rakmış ve kalbi Türk dünya-
sıyla çarpan birisi olarak adını
edebiyata altın harflerle kazı-
mıştır.

KAYNAKÇA:

VAHAPZADE, B. (2000), Vatan
Millet Anadili. Ankara: Atatürk
Kültür Merkezi Yayınları

VAHAPZADE, B. (1993), Son-
bahar Düşünceleri. Ankara: Kül-
tür Bakanlığı

TÜRKMEN, F. (2009), BAHTİ-
YAR VAHABZADE (1925-2009),
Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi
Cilt: IX

KARAKAŞ, Ş. (2010), Vatan
Şairi Bahtiyar Vahabzade, Gazi
Üniversitesi Türkiyat Uygulama
ve Araştırma Dergisi